

Santa Remere

Fails, kuru grūti atvērt

Valtera Sīļa «**Sibīrijas haiku**» Latvijas Leļļu teātrī

Man ledusskapī joprojām stāv kartona kastīte ar melnzemē iemīcītu ābola sēkliņu, un nekas neliecina, ka tā jebkad izdīgs. Es to gandrīz izmetu – biju piemirsusi, kas tas par vīstokli, un ledusskapis tāpat nešķiet piemērota vide audzēšanai. Lai arī reizēm kaut kas uzdīgstot arī sasalušā zemē pats no sava iekšējā spēka.

Leļļu teātra izrādī *Sibīrijas haiku* 13. janvārī apmeklēju kopā ar diviem dzīvespriecīgiem sārtaidziem puikām izrādes stāsta galvenā varoņa Alģa vecumā. Viņi nebeidza viens otru dunkāt un jokoties pat tad, kad zālē nodzisa gaisma un pieaugušie izvilka raudāšanai sagatavotās salvetes. Grāmatu bijām lasījuši un sižetu zinājām, es jau rēķinājos ar to, ka tūlīt sāks sāpēt kamols pakrūtē, bet puikas spītīgi atteicās piespēlēt nopietnajai gaisotnei.

Sēkliņas, zemi un vīstokli mums pirms izrādes iedeva Leļļu teātra pagalmā, simboliski piemīnot Lietuvas 1991. gada traģiskos notikumus, kas miermīlīgajās Baltijas valstīs joprojām šķiet ar prātu grūti aptverami. Tāpat kā visi citi asiņainie vēstures notikumi pirms tam. Tur bija iekurti arī nelieli uguns kuri, kas atgādināja barikāžu laika noskaņu, kuru pamatskolēni jau labi pazīst no dažādiem atceres svētkiem, bet par ko viņiem nav nedz personīgo atmiņu, nedz bieži vien arī izpratnes. Līdzīgi kā tuvnieka zaudējuma gadījumā viņiem bieži vien vairāk sāp vecāku reakcija – viņi nolasa sāpes, nojauš briesmu vai baiļu klātbūtni caur noskaņu, kas to pavada, nevis nosauktajiem faktiem. Kā vispār izstāstīt bērniem to, no kā pats bijī līdz nāvei nobijies viņu vecumā

un neesi spējis sev izskaidrot? Un cik daudz uz Sibīriju izsūtītais Alģis patiešām atceras no laika, kad paša pieaugšana, vēlme dzīvot un cerēt bija stiprāka par visur klātesošajām iznīcības liecībām? Bet bērni palīdz mums sargāt šos piemiņas uguns kurus, kas izplata gaismu un siltumu, vienlaikus jūtot arī zināmu piesardzību. Jo, tieši uzkavējoties kopā pie uguns, kāds mēdz atvērties un sākt stāstīt kaut ko dziļi sirdī noglabātu.

Tā mēs pie Leļļu teātra ieejas tiekam ievesti arī Valtera Sīļa iestudētajā izrādē *Sibīrijas haiku*, kuras pamatā ir lietuviešu rakstnieces Jurgas Viles un ilustratores Linas Itagaki grafiskais romāns par puiku vārdā Alģis, viņa māsu Daļu, mammu Uršuli Bitieni, kura pēc meitiņas apglabāšanas pārstājusi runāt, par tēti – biškopi Romualdu Biti, veco Vincu, Rozīti, Murķelieni ar dēlu Rapolu, sirdsšķīsto skolotāju Vizbulīti, nošauto zostēviņu Mārtiņu, nelabojamo sapņotāju Petronēles tanti, kura pati labprātīgi iekāpj ratos uz Sibīriju, un visiem pārējiem, kas vēlāk svešumā dibinās kori *Āboli* un ies bojā vai pārstāvēs «neapmierināto masu» un arī ies bojā – neatkarīgi no tā, vai būs dziedājuši vai raudājuši, pretojušies vai pakļāvušies, gribējuši dzīvot vai ne. Daudzi nomirs no slimībām un nosals sniegā, bet atbrauks tikai daži – bāreņu vilcienos – un nekad nebūs tādi, kādi bija pirms aizbraukšanas.

Grāmatā šie Sibīrijas atmiņu stāsti aprakstīti haiku līdzīgos atmiņu uzplaiksnījumos, mijot šķietami svarīgo ar šķietami nesvarīgo, kā tas bieži vien savietojas bērna uztverē, balstoties spilgtos maņu iespaidos, baiļu un drosmes ietekmētās fantāzijās un vienlaikus nododot tālāk šo stāstu, kuru glabā Lietuvas un arī Latvijas vēstures lappuses. Tā ir grāmata ar vienu un reizē daudziem galvenajiem varoņiem, kurus nepārtraukti